

Ett värdigt liv

VÄRLDEN ENAS OM ATT MINSKA FATTIGDOMEN

I september 2000 antog FN Millennie-deklarationen. I den slog FN:s medlemsländer fast åtta mål för global utveckling, de så kallade millenniemålen:

- 1) Halvera antalet människor som lever på mindre än en dollar om dagen till 2015. Halvera antalet människor som lider av hunger.
- 2) Alla barn ska gå i skolan år 2015. Både pojkar och flickor ska kunna avsluta en grundskoleutbildning.
- 3) Öka kvinnors delaktighet och främja jämställdhet mellan könen. Senast 2005 ska all könsdiskriminering i grundutbildning ha avskaffats. Till 2015 ska all könsdiskriminering i all utbildning vara avskaffad.
- 4) Minska barnadödligheten för barn under fem år med 2/3 till 2015.
- 5) Förbättra mödrars hälsa – mödradödligheten ska ha minskat med 3/4 fram till 2015.
- 6) Bekämpa och stoppa spridningen av hiv och aids samt malaria och andra sjukdomar till år 2015.
- 7) Trygga en hållbar miljö, det vill säga halvera antalet människor som saknar tillgång till rent vatten till år 2015 och senast år 2020 ha förbättrat livsvillkoren för minst 100 miljoner människor som bor i slumområden.
- 8) Utveckla globalt partnerskap för utvecklingssamarbete, genom ett öppet och rättvist handels- och finanssystem som inte diskriminerar något land.

Källa: FN:s millennieutvecklingsmål,
UD Info www.ud.se

SVERIGES POLITIK FÖR GLOBAL UTVECKLING

Den svenska politiken för global utveckling som antogs 2003 är Sveriges svar på Millenniedeklarationen. Politiken ska präglas av och främja:

- respekt för mänskliga rättigheter
- demokrati och god samhällsstyrning
- jämställdhet mellan kvinnor och män
- hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön
- ekonomisk tillväxt, social utveckling och trygghet
- utveckling av metoder för konflikt-hantering
- hållbart förvaltande av så kallade globala gemensamma nyttigheter som ren luft, vatten, finansiell stabilitet, hälsa, fred och säkerhet.

Trygghet och rättvisa är lika viktigt som mat

I slutet av 1990-talet intervjuades 20 000 fattiga människor över hela världen om sin syn på fattigdom. Då visade det sig att de ansåg att trygghet, säkerhet och rättvisa är lika viktigt som mat och rent vatten.¹

För Sidas del innebär dessa uppgifter en bekräftelse på att vi är på rätt väg när vår främsta uppgift – att bekämpa fattigdomen – går hand i hand med att verka för demokrati och mänskliga rättigheter.

Respekt för mänskliga rättigheter innebär en helhetssyn på människan: varje människa har rätt till ett värdigt liv. Att förbättra fattiga människors liv är en viktig komponent för att förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla. Det är med detta rättighetsgrundade perspektiv som avdelningen för demokrati och social utveckling, DESO, bidrar till Sveriges nya politik för rättvis global utveckling. Arbetet fokuserar på fyra tematiska huvuddrag: demokrati och god samhällsstyrning, social utveckling och trygghet, jämställdhet och mänskliga rättigheter.

DESO verkar för att fattiga människor ska ha tillgång till utbildning, sjuk- och hälsovård, fri information, social trygghet och kulturella rättigheter. Fungerande statliga institutioner är en förutsättning för att dessa rättigheter ska förverkligas, liksom ett livskraftigt civilt samhälle.

Social utveckling, ekonomisk tillväxt och jämställdhet mellan kvinnor och män är intimt förknippade och förutsätter varandra på många sätt. Sambandet mellan en demokratisk samhällsutveckling, jämställdhet och insatser på områdena kultur, medier, hälsa och undervisning är också tydligt.

Hopp om framtiden?

I början av 1990-talet verkade det som om de allra flesta länder i världen utvecklades positivt: barnadödligheten minskade, medellivslängden ökade och alltför få tog sig ur fattigdomen. Men på relativt kort tid har kartan ritats om av faktorer som hiv/aids och ett ökande antal lokala och regionala konflikter. I

länder som Kina och Indien har ekonomisk tillväxt gjort att många kunnat lämna fattigdomen bakom sig – men i Afrika söder om Sahara har de flesta länderna förlorat stora delar av vad de tidigare vunnit. Bilden har blivit mer splittrad och mångtydig: Utvecklingen går framåt, men också bakåt.

Något som ändå ger hopp inför framtiden är att världens länder enats om en gemensam plan för att minska fattigdomen. I millenniedeklarationen, som antogs av FN:s medlemsstater år 2000, finns åtta utvecklingsmål. Fem av dem har kopplingar till hälsa och utbildning. Det innebär att vi, för att uppnå millenniemålen, måste fortsätta prioritera social utveckling, och då inte minst hälsa och utbildning.

Utveckling på flera nivåer

Även om ett land demokratiseras tar det tid att förändra strukturer som funnits länge och blivit en del av samhället. Ett exempel är bristande jämställdhet mellan män och kvinnor. I många länder krävs det att allt från lagar till enskilda personers inställning förändras för att flickor och kvinnors liv ska kunna förbättras. Utan en genomgripande förändring kan exempelvis änkor nekas rätten att arva sina män. Flickor kan tvingas sluta skolan för att bidra till familjens försörjning eller till hemarbetet. I länder där offren för sjukdomen aids är många, har det blivit extra tydligt hur viktigt det är att arbeta för att höja kvinnors status.

DESO verkar för förändringar på flera nivåer. Lagstiftningen och rättstillämpningen måste ändras så att kvin-

Familj som lever i en favela, kåkstad, i Sao Paulo.

nors och flickors rättigheter respekteras. För att stödja enskilda kvinnor och förändra attityder i samhället måste också det civila samhället stärkas, därför samarbetar vi med fristående organisationer.

Demokrati på alla nivåer

Vårt långsiktiga mål är att utvecklingsländerna inte ska behöva vårt stöd. Ska det bli verklighet, måste länderna på egen hand kunna tackla de problem de står inför. I många fall måste kapaciteten byggas upp från grunden. Det kan handla om att se till att staten får

skatteinkomster, att yttrandefriheten respekteras, att högskolorna klarar av att utbilda tillräckligt många lärare, eller att hela befolkningen har tillgång till sjukvård. Därför samarbetar vi med regeringar och förvaltningar.

Samtidigt är demokrati inget som ensidigt utvecklas från staten eller rättsväsendet. Vårt stöd till hälsa, utbildning och kultur syftar också till att fler medborgare ska delta i samhällsutvecklingen och bli aktiva, engagerade och ifrågasättande. Det stärker demokratin och förutsättningarna för ekonomisk tillväxt.

Kritiskt granskande medier och fristående organisationer, som verkar för mänskliga rättigheter, har också en central roll i en demokratiseringsprocess.

Den här skriften visar exempel på insatser inom DESOs ansvarsområden, men arbetet för demokrati och social utveckling är en given del av allt utvecklingssamarbete som Sida deltar i.

Britt Hagström

Britt Hagström, chef för avdelningen för demokrati och social utveckling

POSITIVA TECKEN

- Mer än 140 av världens 189 stater håller någorlunda fria och rättvisa val.
- I 30 av världens länder, där 47 procent av jordens befolkning bor, ökade tillväxten med tre procent från 1990 till 2001.¹
- I Uganda har spridningen av hiv och aids hejdat. Bland de gravida kvinnor som besökte mödravårdscentraler i huvudstaden var andelen hivsmittade 14 procent år 1998, jämfört med 31 procent år 1993².

VARNINGSSIGNALER

- Mer än 14 miljoner barn förlorade en eller båda av sina föräldrar i aids under 2001.¹
- Mer än en miljard människor försökte 2003 överleva på mindre än en dollar om dagen. De flesta av dem saknade dessutom tillgång till grundläggande sjukvård och rent dricksvatten.¹
- I Afrika söder om Sahara går bara en tredjedel av alla barn ut grundskolan och i Södra Asien får vart fjärde barn aldrig någon skolutbildning.¹

1) Källa Human Development Report 2003, UNDP. 2) Källa WHO:s hemsida, www.who.int, Health a key to prosperity.

INNEHÅLL

Unga demokratier behöver vårt stöd	4
Hiv och aids – en långsam katastrof	8
Hälsa är rikedom	9
Utbildning – en väg ut ur fattigdomen	12
Yttrandefrihet och ett rikt kulturliv hör ihop	15
Att arbeta för global utveckling	18
Ökat svenskt stöd till mänskliga rättigheter, demokrati och social utveckling	19

RÄTTSEKTORN I UGANDA REFORMERAS

Rättsväsendet i Uganda är nedgånget och ineffektivt. Långa fängelsestraff utdöms ofta och förhållandena i många fängelser är oacceptabla.

Det behövs en allmän upprustning av snart sagt alla delar av rättssektorn. Det krävs infrastruktur, utrustning, utbildning och förbättrade arbetsvillkor för personalen, bättre lagstiftning och effektivare administration.

Efter flera års arbete har nu Uganda utarbetat en gemensam reformpolicy för hela rättssektorn. Fyra ministerier och sex fristående institutioner, alltifrån polisen till fängelserna, samarbetar inom reformprogrammet. Programmet riktar in sig på att öka rättssäkerheten för enskilda, stärka rätten till egendom och reformera hela rättsväsendet.

Det övergripande målet med programmet är att minska fattigdomen och förbättra ugandiernas livskvalitet. Förutom Sverige stöder Danmark, England, EU, Irland, Nederländerna, Norge, Tyskland, USA, Världsbanken och Österrike detta reformprogram.

FOTO: SCANPIX

Polisväsendet i Uganda reformeras, precis som hela rättssystemet.

Unga demokratier behöver vårt stöd

En demokrati uppstår inte över en natt, utan kräver ständigt arbete. Denna utveckling ligger i själva demokratins väsen. Utvecklings-samarbetet kan bidra till att unga demokratier får bättre rättsväsen-de, fungerande offentlig förvaltning och ett starkare civilt samhälle.

Diktaturens fall i Portugal 1974 öppnade vägen för frigörelsen av de flesta av de återstående kolonierna. Under 1970- och 80-talen demokratiserades även många länder i Latinamerika. I slutet av 80-talet blev Berlinmurens fall en inspirationskälla för många länder, både i Central- och Östeuropa och i Afrika. Apartheidregimens fall i Sydafrika gav ytterligare näring till demokratiprocessen i världen.

Vi har all anledning att glädjas över den positiva utvecklingen. Erfarenheten visar att ju djupare demokratin går i samhället, desto mindre blir också klyftorna mellan rika och fattiga och mellan män och kvinnor. Men unga och bräckliga demokratier behöver också stöd för att inte råka ut för svåra bakslag.

Det är viktigt att inte bara se demokrati som en fråga om att organisera allmänna val. Det krävs också att det politiska systemet förändras, så att valresultaten avspeglas i hur samhället styrs. Rättssäkerhet och likhet inför lagen ska känneteckna polisens och domstolarnas arbete. De politiska ledarna och folket

måste också själva på allvar omfatta demokratiska värderingar.

I detta arbete har Sida och andra internationella givare en nyckelroll. En vanlig arbetsmetod är att en svensk part, till exempel Rikspolisstyrelsen, samarbetar med en motsvarande institution i mottagarlandet. Den typen av samarbete har visat sig vara effektiv för att utveckla institutioner, metoder och attityder inom polisväsendet.

Inte bara staten

Demokrati och mänskliga rättigheter är inte bara en fråga för staten och rättsväsendet. Lika viktigt är att samhällsdebatten lever och att människor har kunskap och möjligheter att påverka samhället. Därför stöder Sida enskilda organisationer som verkar för demokrati och mänskliga rättigheter och värnar om oberoende medier och deras möjligheter att granska samhället.

Respekten för de mänskliga rättigheterna anger en kompassriktning för arbetet. Med de mänskliga rättigheterna för ögonen kan man sätta fingret på

STÖDCENTER FÖR VÅLDTAGNA KVINNOR

Sydafrika har världens högsta våldtäktstal, om man bortser från länder i krig. Ungefär var tredje kvinna blir våldtagen under sin livstid.

Justitieministeriet i Sydafrika har förändrat i lagstiftningen för att ge kvinnor och barn ett bättre skydd. Men mycket små resurser går till stöd för dem som drabbas av våldtäkt och misshandel.

Masimanyane i Östra Kapprovinsen startade som ett stödcenter för kvinnor som utsatts för övergrepp och sexuella trakasserier. Verksamheten växte snabbt och omfattar i dag rådgivning och stöd till offer för övergrepp, juridisk hjälp, information för att förändra attityder

i samhället, dokumentation av övergrepp och lobbyverksamhet för att påverka politiker och andra beslutsfattare.

Masimanyanes samarbete med Sida och andra europeiska givare har lett till nya insikter om att arbete bland män är viktigt för att bekämpa våld mot kvinnor. Masimanyane arbetar för att förändra männens attityder och för att män och kvinnor tillsammans ska ta avstånd från övergreppen.

Tyngdpunkten i arbetet ligger på att stärka kvinnornas ställning och att förändra attityder genom till exempel utbildning av fälthandläggare, forskning och lobbyarbete gentemot politiker.

Barnteckning gjord på Masimanyane.

Anhängare till det sydafrikanska Democratic alliance samlas inför parlamentsvalen i april 2004. Vid dessa val, där ANC segrade stort, fyllde Sydafrika också tio år som demokratisk stat.

ömma punkter i demokratiseringsprocessen. Ett exempel på det är att kvinnors och barns rättigheter ofta »glöms bort« när resurser ska fördelas.

Stöd till rättvis förvaltning

Även de klokaste och mest förankrade besluten stannar på skissbordet om en ineffektiv och trögryrlig förvaltning inte klarar av att genomföra dem. Demokratin går i baklås om man aldrig kan se resultat av de politiska besluten. Stöd till reformering och effektivisering av offentlig förvaltning är därför ett viktigt led i Sidas demokratiarbete.

I det svenska utvecklingssamarbetet med Sydafrika finns många bra exempel på detta.

Apartheidsystemet var de vitas stat. Utbildning och hälsovård planerades i första hand för deras behov. Det fanns inte ens någon tillförlitlig statistik över den svarta befolkningen. Lagarna, polisen och rättsväsendet diskriminerade alla utom den vita minoriteten. Efter apartheidregimens fall har ett metodiskt arbete inletts för att göra Sydafrika till ett samhälle där alla har lika rättigheter oavsett ras och kön. Bland annat deltog två brottsutredare

från Sverige i den sydafrikanska sannings- och försoningskommissionens arbete.

Sverige stöder även reformer av rättssystemet. Lagarna omarbetas och domare får lära sig att behandla alla lika, oavsett ras och kön. Sida och Statistiska centralbyrån har bidragit till de två första riktiga folkräkningarna i Sydafrika – vilka var en förutsättning för såväl samhällsplanering som organisering av rättvisa val.

Sydafrikas ekonomi visar nu positiva resultat efter flera år med stora budgetunderskott. En stor del av äran tillskrivs skattemyndigheten, SARS. Sedan 1998 har myndigheten fått stöd av Sida och Skatteverket för att bli effektivare, öka serviceandan och minska korruptionen.

De ökade intäkterna används bland annat till skattelättnader, ökning av pension och andra bidragsformer, infrastruktur och resursförstärkning inom polisväsendet.

Men det finns fortfarande ett gap mellan faktiskt inbetalda skatter och potentiella skatteinkomster. Det gäller också att hitta en balans för att beskatla företagen utan att riskera att skrämma iväg dem från Sydafrika.

FÖRSVAR FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I HELA AFRIKA

Den afrikanska kommissionen för mänskliga rättigheter och folkrätt, som stöds av Sida, har en viktig roll i försvaret av de mänskliga rättigheterna i hela Afrika. Kommissionen – på engelska **African Commission on Human and Peoples' Rights** – är ett forum för afrikaner att lösa afrikanska problem, ofta med metoder som tar sin utgångspunkt i kontinentens egna kulturer och traditioner. Kommissionen har också arbetat för att den afrikanska domstolen för brott mot mänskliga rättigheter och folkrätt ska kunna inrättas.

STÖD TILL HIVSMITTADE SOM DISKRIMINERAS

Många av Sydafrikas hivsmittade särbehandlas på grund av sin sjukdom. De har inte samma rätt till sjukvård och förlorar ofta sina arbeten. Det händer ofta att hivsmittade barn blir utfrysta och inte får gå i skolan. Sida stöder flera grupper som ger juridisk rådgivning och hjälper särbehandlade att driva sina fall i domstol. Bland de grupper som stöds är Aids Law Project (ALP) och Aids Legal Network (ALN).

De arbetar också för att öka medvetenheten om hiv och aids, och verkar för att de hivsmittades mänskliga rättigheter ska respekteras i samhället.

PARTNERS I ARBETET FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Brott mot mänskliga rättigheter drabbar alltid människor i underläge: De som hävdar åsikter som är obekväma för regimen, barn som saknar rösträtt eller minoritetsgrupper som kommer på undantag i samhället. Därför är det viktigt att ha direkta kanaler till förtryckta och förbisedda grupper.

Flera enskilda organisationer i Sverige har lång erfarenhet av samarbete med människorättsgrupper i utvecklingsländerna. Därför kanaliseras en stor del av det svenska stödet till mänskliga rättigheter genom organisationer som Raoul Wallenberginstitutet, svenska avdelningen av Internationella juristkommissionen, Olof Palmes internationella centrum, MR-fonden och Diakonia.

DOKUMENTATION AV FOLKMORD

– ETT STEG MOT FÖRSONING

På bara några få år under 1970-talet tog Röda Khmerernas styre i Kambodja livet av miljontals människor. Sedan dess har arbetet för att ställa ledarna inför rätta pågått. Som ett led i arbetet att bearbeta det nationella trauma som folkmordet innebär stöder Sida ett dokumentationscenter som samlar in fakta om det som skedde under khmer-tiden. Syftet är att ge underlag till den tribunal som påbörjas under 2004 för att ställa ansvariga till svars, men också att främja fred och försoning med det förflutna i Kambodja.

FOTO: MAL PALMBERG/NORDISKA AFRKANSTITUTET

Byn Sede-Abbas i distriktet Matam i Senegal. Människor har samlats för ett Tostan-möte mellan tretton byar. På mötet, som hölls den 22 oktober 2003, deklarerade byarna att de från och med denna dag upphör med kvinnlig omskärelse och tvångsgifte av tonårsflickor.

MOBILISERING MOT KÖNSSTYMPNING OCH BARNÄKTENSKAP

Med teater, sånger och berättelser på de lokala språken i Senegal arbetar organisationen **Tostan** med att öka kunskapen om kvinnors hälsa och mobilisera mot könsstympning och barnäktenskap. I en ganska snabb takt har attityderna till könsstympning förändrats. I byarna i Senegal där Tostan har haft sina utbildningsprogram har invånarna nu gått samman och enats om att skydda sina flickor från könsstympning och barn från tvångsäktenskap.

Nu står de modell för många andra organisationer i Afrika som vill kopiera deras arbetssätt. Sida stöder spridningen av metoden sedan 2002.

Representanter för riksrevisionsmyndigheter i södra Afrika har strålat samman på ett möte anordnat av samarbetsorganisationen SADCOSAI. Sverige stöder arbetet för att riksrevisionsmyndigheterna i södra Afrika ska bli mer effektiva och oberoende gentemot regeringarna de granskar.

FUNGERANDE RIKSREVISION I SÖDRA AFRIKA

Hur ska man få bukt med korruption och ineffektivitet i de statliga förvaltningarna? Ett sätt är att se till att de som granskar statens finanser är välutbildade och garanterat oberoende gentemot sina regeringar. Därför samarbetar Sverige med riksrevisionsmyndigheter i Afrika.

Riksrevisionen i Namibia

En väl fungerande revisionsmyndighet är en nyckelinstitution i en rättsstat. Den kontrollerar hur statens finanser förvaltas, den kräver ansvar av dem som förvaltar statliga medel och den ser till att staten arbetar effektivt och väl.

Sverige har genom **Riksrevisionen** (fd Riksrevisionsverket, RRV) samarbetat med **Office of the Auditor General (OAG)** i Namibia sedan 1994.

Stödet har främst inriktats på att bygga och stärka administrativa system, ta fram handböcker för hur ekonomi och verksamhet ska granskas och på utbildning av myndighetens personal.

Genom samarbetet med Riksrevisionen i Sverige har OAG växt och utvecklats till en förhållandevis modern och professionell revisionsmyndighet med kunskap och möjligheter att driva på moderniseringen av Namibias övriga förvaltning. OAG kan idag revidera de namibiska statliga myndigheternas verksamhet i större omfattning än tidigare och med större professionalitet. Det nuvarande stödet förväntas fortsätta till 2006.

SADCOSAI, riksrevisionernas samarbetsorgan i södra Afrika

Som ett komplement till stödet på nationell nivå ger Sida också stöd till ett regionalt samarbete mellan revisionsorganen i Södra Afrika. **SADCOSAI** (Southern African Development

Community Organisation of Supreme Audit Institutions) är ett samarbetsorgan för tolv staters riksrevisorer och deras revisionsmyndigheter. Avsikten är att samarbetet ska utökas till alla engelskspråkiga nationella revisionsorgan i Afrika (AFROSAI-E). Det kommer då att omfatta 22 länder i hela Afrika söder om Sahara.

SADCOSAI stöder sina medlemmar på flera olika sätt för att åstadkomma

- bättre strategier och metoder för granskningen och för rapporteringen till parlamenten. Några metoder som är särskilt viktiga för att motverka eller avslöja korruption är »forensic audit« och effektivitetsrevision,
- säkerställt oberoende gentemot de regeringar som revisionen ska granska,
- ökad kapacitet och kompetens (som ett komplement till det stöd flera revisionsorgan får från givare och systerorgan i andra länder).

En viktig del i samarbetet är att ett lands revisorer ska kunna dela erfarenheter med kolleger i grannländerna med liknande förhållanden. Det blir ofta mer användbart än kunskap om hur man gör i länder med en annan förvaltningstradition. Man kan också samordna sina ställningstaganden och utveckla en god sed som tar sin utgångspunkt i Afrikas situation. Inte minst kan man utveckla kontakter kolleger emellan, som kan ge stöd i att lösa problem man stöter på i det dagliga arbetet.

BARNETS RÄTTIGHETER STÄRKS PÅ VÄSTBANKEN OCH I GAZA

Sedan oktober 2000 råder på nytt en akut konflikt mellan palestinier och israeler. Barn utgör i alla konfliktsituationer en särskilt utsatt målgrupp. I olika sammanhang rapporteras om hur barn tvingas bevittna våldsamheter och i vissa fall utsätts de själva för våld och till och med dödas. Avspärningar hindrar barn från att gå i skolan och komma till sjukhus för vård.

I Västbanken/Gaza stöder Sida sedan 1994 Ministeriet för planering och internationellt samarbete, MOP, med framtagandet av en palestinsk barnplan, **National Plan of Action for Palestinian Children**. Syftet med barnplanen är att säkerställa att barns rättigheter och behov på bästa sätt bevakas på Västbanken och i Gaza. Barnplanen som grundar sig på Barnkonventionen fokuserar på barns rätt till överlevnad, utveckling, trygghet och skydd samt deltagande.

Tanken är att Barnplanen ska genomsyra all samhällsplanering. Budgetar analyseras – går tillräckliga resurser till barnens behov? Ministeriernas planering påverkas – prioriteras barnen?

Barnens egna erfarenheter och åsikter tas tillvara, exempelvis genom att man på skolorna skapar forum för att barnen själva ska få uttrycka sina åsikter. Vuxna som arbetar med barn får särskild träning i att lyssna på och respektera barnens synpunkter. Intresset och

FOTO: BLORN JANSSON

Barn i Jabaliya-lägret i Gaza, utanför sin skola. Över hälften av palestinierna är under 15 år.

behovet av bra böcker är stort och biblioteken har blivit viktiga mötesplatser för barn.

I Barnplanen finns särskilda åtgärder för de mest utsatta barnen. Där ingår bland annat stöd till fängslade barn, psykosocialt och juridiskt. Stöd ges under fängelsetiden men även efter, för att barnen ska återintegreras i samhället. Barn som arbetar eller tigger får stöd och hjälp med att återvända till skolan. Funktionshindrade barn ska erkännas som fullvärdiga medborgare och kunna delta i samhället på lika villkor.

Medierna har en viktig roll för att förverkliga Barnplanen. De kan väcka diskussion och öka medvetenheten om barnens situation och rättigheter. En del av detta är att producera fler och bättre barnprogram för TV – ett viktigt erkännande av barnens rätt att ta plats i samhället.

NÄTVERK FÖR YTTRANDEFRIHET I HELA VÄRLDEN

Varje år rapporteras omkring två tusen attacker mot press- och yttrandefrihet i världen: arresteringar, censur, våld mot journalister och författare.

International Freedom of

Expression Exchange – IFEX – verkar för frigivning av fängslade journalister och försvarar press- och yttrandefriheten. IFEX är ett nätverk som består av journalister, fackförbund och medieorganisationer i hela världen. Sida stöder uppbyggnaden av nya grupper i Afrika, Latinamerika och Asien.

OMBUDSMAN FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I BOLIVIA

I oktober 1998 öppnade Bolivias ombudsman portarna. Sedan dess har ombudsmannen varit en av de viktigaste aktörerna i landet i arbetet för mänskliga rättigheter. Idag är ombudsmannen tillgänglig för alla i landet. Flera tusen klagomål handläggs varje år. Ombudsmannen, »Defensor del Pueblo«, uppfattas som en av de pålitligaste institutionerna hos allmänheten, visar opinionsundersökningar. Det kan förklaras med att organisationen är effektiv och att man i flera fall haft rollen som medlare i sociala konflikter.

Sida har stött ombudsmannainstitutionen i Bolivia sedan 2000.

STABILARE DEMOKRATI I HONDURAS

När presidenten i Honduras ville begränsa uppdraget för ombudsmannen för mänskliga rättigheter, reagerade inte bara många i Honduras. Protesterna kom även från FNs utvecklingsorgan UNDP och andra internationella givare.

Presidenten drog då tillbaka sitt förslag.

Det här är ett exempel på hur skör en demokratiseringsprocess kan vara och hur internationella givare som Sida kan bidra till att hålla utvecklingen på rätt kurs.

Honduras är ett av Latinamerikas fattigaste länder och hamnade tidigare i skuggan av fredsprocesserna i grannländerna Nicaragua, El Salvador och Guatemala.

Landet har många svårigheter att brottas med på vägen mot ett väl fungerande demokratiskt system. Kvinnor diskrimineras på de flesta håll i samhället och har t.ex. inte tillgång till mark, utbildning och hälsovård i samma utsträckning som män.

FN har i sina rapporter konstaterat att lan-

det har allvariga problem med polisbrutalitет, korruption och våld mot kvinnor och barn. Sida stöder arbetet med att utforma en nationell jämställdhetspolicy. Fler kvinnor i beslutsfattande positioner, lika rättigheter för kvinnor och män till hälsovård och utbildning är exempel på mål för samarbetet. Sida bidrar också till att sprida kunskap om jämställdhetsfrågor i den statliga förvaltningen.

Sida stöder även arbetet med att reda ut lagstiftningsprocessen i Honduras genom att samla alla gällande lagar i en databas och utbilda personal, som kan ta fram information och analyser som underlag till lagstiftarna.

Specialåklagarna i Honduras är ett slags ombudsmän, som har till uppgift att försvara och skydda allmänhetens intressen. Sidas stöd har hittills främst gått till att etablera fem nya specialåklagare för miljö, mänskliga rättigheter, kvinnor och etniska grupper, kulturav samt konsument- och äldrefrågor.

FOTO: PABLO DALECE

Ombudsmannakontor i La Paz. Längst till höger, i hatt och sjal, modern till en 22-årig sjuksköterska som blev skjuten av militära krypskyttar i februari 2003. Efter sig lämnade hon en liten pojke på fyra år, som mormodern hoppas ska få någon form av skadestånd från regeringen. Då hon fått dålig respons från andra myndigheter har hon istället vänt sig till »Defensor del Pueblo« för att få hjälp och rådgivning.

STÖD TILL FÖRÄLDRALÖSA I SÖDRA OCH ÖSTRA AFRIKA

I södra och östra Afrika har 14 miljoner barn förlorat sina föräldrar på grund av aids. Genom programmet **REPSSI – Regional Psykosocial-Support Initiative for Children affected by Aids** – arbetar Sida för att stärka organisationer som arbetar med att se till fysiska behov som mat, kläder och tak över huvudet, men också med att hjälpa barnen att bearbeta förlusten av sina föräldrar. Centralt är att barnen själva är de som bäst kan berätta om vad de behöver hjälp med.

HIV-INFORMATION FINNER NYA VÄGAR I LAOS

Tidigare erfarenheter visar att hiv och aids sprids långs de stora vägarna. Därför betyder förbättrad infrastruktur också att risken för att bli smittad blir större. När **Laos ministerium för kommunikation och transporter** inledde ett vägbygge i provinsen Bolikhamxai startade ministeriet tillsammans med Sida en kampanj som informerar om hur hiv sprids, vilka konsekvenser det får och vad man kan göra för att skydda sig. Målgrupper är gästarbetare som kommit till området för att jobba med vägbygget och de människor som bor längs den planerade vägen.

ATTITYDFÖRÄNDRING I ÖSTEUROPA

I Östeuropa går spridningen av hiv-viruset snabbare än någon annanstans i världen. Det beror främst på det växande missbruket av narkotika som injiceras. Men det blir också allt vanligare att viruset sprids genom sexuella kontakter och viruset riskerar att få fäste hos allt fler grupper i samhället. För att motverka detta har **RFSU** fått bidrag från Sida för att förbättra kunskaperna om sex och reproduktiv hälsa i nordvästra Ryssland och Baltikum.

Sverige stöder också, genom FN:s befolkningsfond **UNFPA**, aktiviteter i Ukraina för att minska spridningen av hiv och aids. Genom besök på skolor, samarbete med lokala enskilda organisationer och konserter arbetar man för att öka medvetenheten om behovet av att skydda sig.

Hiv och aids – en långsam katastrof

Omkring 40 miljoner människor i världen lever idag med hiv eller aids och 20 miljoner människor har redan dött av aidsrelaterade sjukdomar. Epidemin slår hårt mot arbetet för att förbättra de fattiga människornas liv. Att stoppa spridningen av hiv och aids kräver globalt samarbete och insatser på alla samhällsområden.

I ett antal länder, framför allt i södra Afrika, har hiv och aids fått effekter för hela samhället. I Botswana, det värst drabbade landet i Afrika, var hela 40 procent av den vuxna befolkningen hivsmittade år 2001.¹ De flesta som smittas är människor som befinner sig mitt i livet med familj och försörjningsansvar. Det gör att epidemin har stora sociala och ekonomiska konsekvenser. Omedelbara effekter är att hushållen får sämre ekonomi när familjeförsörjarna blir sjuka, att sjukhusen överbelastas av hiv- och aidspatienter, och att de föräldralösa barnen blir allt fler.

På lång sikt bryter sjukdomen ner hela samhället; utbildade människor saknas överallt, produktionen faller och fattigdomen ökar.

Blåslampor

I praktiken är sjukdomen att likna vid en katastrof – skillnaden är att den pågår i decennier. Hiv/aids-epidemins konsekvenser och millenniemålet att stoppa spridningen ligger bakom Sidas beslut att bilda hiv/aids-sekretariat. Förutom i Stockholm finns ett regionalt team i Zambia och en regional rådgivare i Indien. Deras roll är att vara en blåslampa för att insatserna mot hiv och aids ska öka i alla delar av utvecklingssamarbetet.

Att öka kunskaperna om sjukdomen så att människor vet hur de ska skydda sig själva och andra är minst lika viktigt som att ge vård och behandling till de drabbade. Här har det visat sig vara avgörande att den politiska ledningen i samarbetsländer sluter upp bakom arbetet för att stoppa spridningen av hiv.

Sekretariatet, teamen och rådgivaren ska också verka för att man inom utvecklingssamarbetet skapar strategi-

er för att möta de långsiktiga konsekvenserna av epidemin.

Ytterligare en uppgift är att verka för att hivsmittades och aidssjukas mänskliga rättigheter respekteras. I dag drabbas de ofta av diskriminering vilket gör att många tiger om sin sjukdom eller inte vågar testa sig.

I alla länder har epidemin börjat med att vissa riskgrupper smittats; främst sprutnarkomaner, män som har sex med män samt prostituerade och deras kunder. Men spridningen till större grupper har i många länder gått som en löpeld. Okunskap om sjukdomen och hur den smittar är ett skäl till varför sjukdomen drabbar fattiga, som har sämre tillgång till information, hälsovård och rådgivning än rika. Dessutom tvingar fattigdomen ofta människor till ett riskfyllt beteende som till exempel prostitution.

Ojämlika maktrelationer mellan kvinnor och män bidrar också till ökad smitta. Vissa sexuella beteendemönster hos män ökar smittrisen för utsatta kvinnor och flickor. Därför är det viktigt att ändra mäns attityder och arbeta för att stärka kvinnors ställning.

Känsligt ämne

Ungdomar är en prioriterad målgrupp för Sidas insatser. Men kopplingen till sexualitet och droger gör information om hiv och aids till en ytterst känslig fråga. När det i ett samhälle är tabu att tala om sexualitet och missbruk är det svårt att informera om hur man skyddar sig själv och andra.

Sida agerar även opinionsbildande i det internationella systemet. Det gäller framför allt att nå nationella och religiösa aktörer som har en negativ attityd till kondomer och sexualundervisning.

Kampanjer för säker sex och kondomanvändning är ett sätt att försöka stoppa spridningen av hiv och aids. Ovan en bild från Choma i Zambia, där svenska RFSU driver ett projekt för unga män om sex och samlevnad, kallat Young Men as Equal Partners (YMEP).

Hälsa är rikedom

Att få vara frisk är en viktig del av livskvaliteten. Friska människor är också en förutsättning för ekonomisk och social utveckling. De har ork och kapacitet att arbeta, utbilda sig och delta i det politiska livet. Minskar fattigdomen i ett land och fler människor får tillgång till rent vatten, tillräcklig näring och mediciner blir de också friskare.

Hälsa och utveckling betingar varandra i ett samspel som kan gå in i goda eller onda cirklar. Mot den bakgrunden är det naturligt att se en hälsosatsning som en investering i människor, som är lönsam i ett samhällsekonomiskt perspektiv. Men tillgång till hälso- och sjukvård är också en rättighet i sig.

Bättre hälsa i många länder

I de flesta utvecklingsländerna är hälsosituationen mycket bättre i dag än för 50 år sedan. Många sjukdomar har bekämpats med framgång, kunskaperna om hygien har ökat och barnhälsovården har blivit bättre. Men trots dessa förbättringar är den förväntade medellivslängden i Afrika ännu nästan trettio år kortare än i Europas högin-

komstländer. Spädbarnsdödligheten är tio gånger högre i utvecklingsländerna än i västvärlden, mödradödligheten trettio gånger högre. Klyftorna inom länderna och mellan fattiga och rika länder växer. Därför är det viktigt att se till att de hälsoprogram som genomförs kommer fattiga människor till del.

Uppkomsten av nya sjukdomar är oroande. Aids är i dag en av de vanligaste dödsorsakerna för vuxna i världen. I Uganda har det visat sig att massiva förebyggande insatser lönar sig. Landets ledning insåg tidigt vilka dimensioner aidsepidemin riskerade få, och genomförde stora insatser för att få människor att skydda sig mot smitta. Engagemanget delades också av det civila samhället.

KAMP MOT NARKOTIKAN I GYLLENE TRIANGELN

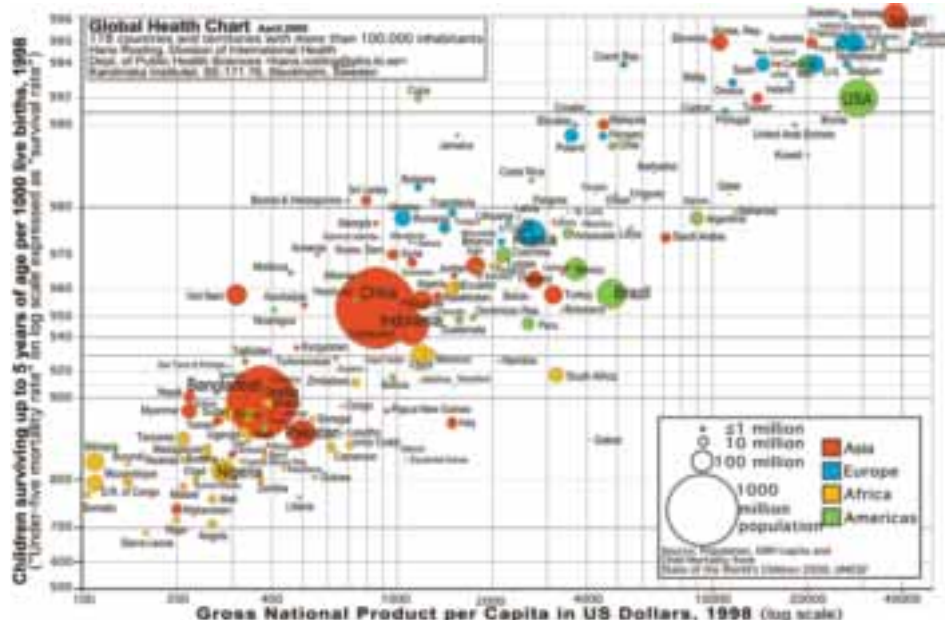
Sida stöder genom **Diakonia** ett drog-förebyggande program i norra Burma och Thailand sedan 2000. Programmet består av flera delprojekt som drivs av lokala enskilda organisationer. Fokus ligger på de fattiga etniska minoriteterna i vissa bergsområden. Insatserna inkluderar bland annat vård och rehabilitering av missbrukare och satsningar på att finna alternativa inkomstkällor för kvinnor och barn i missbrukande familjer.

Tidigare har narkotikafrågan ansetts stå utanför utvecklingsagendan, men nu växer insikten om att knark är ett enormt hinder för utveckling. Förekomsten av narkotika ökar hivsmittan och är dessutom direkt kopplad till sexhandeln, då det ofta är samma kriminella nätverk som ligger bakom.

SÄKRARE FÖRLOSSNINGSVÅRD I ANGOLA

I Angola dör många kvinnor av komplikationer vid graviditet och förlossning. Sida medverkar till att minska mödradödligheten i Luandaprovinsen, bland annat genom att bygga upp mindre förlossningsenheter i stadens ytterområden. Dit vänder sig framförallt fattiga kvinnor.

Denna »hälsokarta« som visar hur många barn av 1000 som överlever sina första fem år gör bilden tydlig: Hälsa och ekonomisk utveckling är intimt sammankopplade. Allmänt sett är det länderna med högst BNP som har de friskaste barnen, även om undantag finns. Se även www.whc.ki.se.

STÖD TILL MISSHANDLADE KVINNOR I CENTRALAMERIKA

Mellan trettio och sextio procent av alla kvinnor i Centralamerika har någon gång utsatts för våld, i de allra flesta fall inom familjen. Sida stöder via **Pan American Health Organization**, PAHO, ett projekt för att motverka våld mot kvinnor. Trettio kommuner i de sju länderna i regionen får stöd till att bilda lokala nätverk som kan ge vård och hjälp till misshandlade kvinnor.

LIKA VILLKOR FÖR FUNKTIONSHINDRADE

Med rätt stöd från omgivningen kan funktionshindrade leva ett värdigt liv och delta i samhället på lika villkor.

Världshälsoorganisationen **WHO** har utarbetat en metod kallad Community Based Rehabilitation, CBR, som går ut på att lära omgivningen – familjen och andra i närmiljön – att ge den funktionshindrade rätt stöd. Arbetet syftar också till att förbättra attityderna till funktionshinder i samhället, uppmärksamma beslutsfattarna på dessa frågor och till att funktionshindrade barn ska ha rätt att gå i skola. Sida stöder CBR-insatser i bland annat Västbanken och Gaza.

► Området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter har blivit allt viktigare, inte bara på grund av den snabba ökningen av antalet hiv-smittade. Det handlar också om undervisning i sex och samlevnad för ungdomar, om att förhindra oönskade graviditeter, säkra aborter, bättre utbildning av barnmorskor, att minska mödra- och spädbarnsdödligheten och om att motverka könsstympning av flickor.

Hälsa – inte bara sjukvård

Det är inte tillgången till sjukvård och mediciner som betyder mest för hur frisk befolkningen är. De avgörande faktorerna är att ha tillräckligt med mat, tillgång till rent vatten och kunskaper om vad som orsakar sjukdom. Trafikplaneringen är viktig för att få ner antalet trafikskadade, upplysning om tobak och droger behövs för att förebygga sjukdomar.

Hälsoarbetet är en del av ett stort sammanhang, och samarbete över sektorgränser är nödvändigt för att förbättra människors hälsa. Tyngdpunkten i Sidas hälsobistånd ligger på att stöda sjukvårdssystemen i sin helhet. Samarbete går ut på att bygga upp samarbetsländernas egen kapacitet att främja befolkningens hälsa. Sida stöder även reformer i hälsosystemen för att insatserna ska nå ut också till fattiga långt ute på landsbygden, eller minoriteter.

Vi fortsätter också att ge stöd till enskilda organisationer. De är särskilt viktiga när man vill nå utsatta grupper som misshandlade kvinnor, funktionshindrade eller barn som utsatts för sexuella övergrepp.

Att verka genom enskilda organisationer är också en bra kanal när man arbetar med sexualupplysning – frågor som kan vara känsliga att tala om i offentliga sammanhang.

SÄKRA ABORTER HANDLAR OM KVINNORS LIV

Aborter är en omstridd fråga i många länder. Samtidigt utförs runt 20 miljoner osäkra aborter i världen varje år och många av dem leder till komplikationer. Omkring 70 000 kvinnor dör i världen varje år till följd av osäkra aborter.

USAs regering har antagit riktlinjer som innebär att man inte ger bidrag till frivilligorganisationer, om de på något sätt arbetar med aborter. Detta gäller även om de verkar i länder där aborter är lagliga. USAs riktlinjer kallas "munkavlelagen" eftersom de har fått till följd

att många organisationer tiger om abortfrågan av rädsla för att förlora ekonomiskt stöd.

Sida stöder genom den internationella organisationen **Ipas** ett projekt för säkra aborter, som riktar sig till ett tiotal länder, främst i Afrika. Projektet sker i samarbete med hälsoministerierna och syftar till att ländernas egen kapacitet att utföra säkra aborter ska stärkas. Stödet är i linje med Sveriges biståndspolitik – att stå upp för kvinnors rättigheter, även i kontroversiella frågor.

FOTO: KERSTIN GULLHAMMAR/SIDA

BÄTTRE FOLKHÄLSA I KIRGISISTAN

Läget i Kirgisistan har förändrats dramatiskt sedan landet blev självständigt 1991. Mer än en tredjedel av befolkningen är under 15 år och antalet tonårsgraviteter har ökat snabbt. Människors hälsa har försämrats i takt med den ökande fattigdomen.

Sida har inlett ett samarbete med hälsoministeriet i Kirgisistan i folkhälsofrågor. Stödet riktas särskilt till insatser mot användandet av illegala droger, förebyggande arbete mot hiv/aids och andra livsstilsfrågor.

Huvuddelen av arbetet sker i och genom de lokala byråden. Ett led i arbetet är att identifiera vilka de största hälsoriskerna är. Genom denna arbetsmetod får förebyggande arbete mot hiv/aids en självklar plats i verksamheten. Deltagandet är brett och engagerar inte bara läkare utan också exempelvis lärare.

Folkhälsoarbetet har mångåriga traditioner i Kirgisistan och pågick redan under den sovjetiska regimen. Sida har anslutit sig till det nya samarbete i folkhälsofrågor som Världsbanken och det brittiska utvecklingsorganet DFID deltagit i sedan mitten av 1990-talet.

Ett viktigt mål för Sida i samarbetet är att stärka de kirgisiska myndigheternas egen kapacitet för folkhälsoarbete, så att landet på sikt ska ha kompetens och resurser att driva verksamheten vidare.

Vårfesten Naruz – nyårsfirande i norra Kirgisistan.

ALLA I VIETNAM SKA HA TILLGÅNG TILL SJUK- OCH HÄLSOVÅRD

På många sätt har Vietnam varit ett föregångsland inom sjuk- och hälsovård: medellivslängden har ökat och spädbarnsdödligheten sjunkit kraftigt.

Den marknadsekonomiska utvecklingen har de senaste årtiondena ökat klyftorna mellan fattiga och rika i landet. I och med det förändras också sjukdomsmönstret. De vanligaste sjukdomarna orsakas av fattigdom – till exempel kronisk undernäring. Å andra sidan drabbas allt fler av "välfärdssjukdomar" som diabetes samt hjärt- och kärlsjukdomar.

Den ökande bilismen har medfört fler trafikolyckor. Dessutom har landet många rökare och allt fler insjuknar i tobaksrelaterade sjukdomar.

De flesta fattiga bor på landsbygden. Där är det långt till sjukhusen i städerna. Dessutom avskräcker avgifterna i sjukvården

FOTO: HEDDIE NET/OCN/RHOENIX

En byklinik utanför My Van norr om Hanoi.

många från ett besök. Läkemedelsmarknaden har släppts fri och många av de fattiga köper därför själva mediciner utan att rådfråga läkare. Konsekvenserna är allvarliga, till exempel har antibiotikaresistensen ökat dramatiskt.

Sidas stöd till hälsosektorn i Vietnam inleds redan 1973 och startade med att Sverige bidrog till att bygga upp två sjukhus i landet. Under 1980- och 1990-talen har samarbetet förändrats. Det handlar allt mindre om material och byggnader och allt mer om att reformera hälsovården. De vietnamesiska myndigheterna ska få utbildning och kompetens för att själva kunna utveckla landets hälsosystem.

I dag samarbetar Sida med hälsoministeriet i Vietnam med det gemensamma målet att alla vietnameser ska ha lika tillgång till hälso- och sjukvård. Detta förutsätter att man satsar på primärvård i de fattigaste områdena.

BÄTTRE UTBILDNING OCH ALFABETISERING I BURKINA FASO

Burkina Faso i västra Afrika är ett av världens absolut fattigaste länder och nästan halva befolkningen lever på mindre än en dollar om dagen. En följd av – men också orsak till – fattigdomen är att endast 25 procent av männen och 13 procent av kvinnorna kan läsa. Sida stöder därför ett program för att förbättra basutbildningen i landet. Landets regering har tagit fram en tioårsplan som innehåller tre huvudmål:

- Förbättra tillgången till basutbildning genom att bygga nya skolor, öka flickors skoldeltagande, ordna specialundervisning för funktionshindrade barn och starta alfabetiseringsprogram.

- Förbättra kvaliteten och effektiviteten inom basutbildningen – läroplanen ska reformeras, lärarutbildningen förbättras och läromedel tas fram.

- Förbättra förvaltningen och öka kompetensen framför allt när det gäller finansiell styrning av verksamheten.

Förutom sektorprogramstödet, som går genom landets regering ger Sida bidrag till enskilda organisationen **Tin Tuas** verksamhet. Tin Tua, vars namn betyder »låt oss utveckla oss själva«, arbetar bland annat med alfabetisering av vuxna och ser varje år till att omkring 30 000 burkinska kvinnor och män lär sig läsa och skriva.

Utbildning – en väg ut ur fattigdomen

Utbildning är en nyckel till utveckling. Att läsa, skriva och förstå samhället är en förutsättning för att delta i demokratiska processer och för att kunna hävda sina rättigheter. Utbildning är en mänsklig rättighet och öppnar en väg ut ur fattigdomen, för individer såväl som för samhällen. Genom utbildning får unga flickor och kvinnor möjligheter att skaffa sig bättre positioner i samhället.

Två av FNs millenniemål handlar om utbildning. Det ena är att alla barn senast år 2015 ska få grundskoleutbildning. Det andra är att alla utbildningskillnader beroende på kön ska vara borta senast år 2015. Det innebär att världens länder gör en kraftsamling och gemensamt åtar sig att förverkliga rätten till utbildning.

Statistiken visar att utvecklingen går åt rätt håll, trots att många bakslag skett det senaste årtiondet. Mellan år 1990 och 2000 ökade andelen barn som går i grundskola från 81,8 till 83,8 procent*. Särskilt glädjande är att en ökande andel av världens skolbarn är flickor.

Fortfarande är det dock mer än 100

miljoner barn i skolåldern som inte går i grundskolan. Drygt hälften – 57 procent – av dem är flickor.

Framstegen har skett trots den ekonomiska kris som drabbat många utvecklingsländer hårt. Lärarnas löner är låga, vilket leder till att många av dem lämnar yrket. Skolhus förfaller och det finns mycket små resurser till skolböcker och annat material. Det är vanligt att bristen på lärare och lokaler är så stor att undervisningen sker i två eller tre skift.

När resurserna till skolorna minskar, ökar risken för att undervisningens kvalitet försämras och eleverna lär sig mindre. Många barn hoppar av efter

* Samtlig statistik i denna text är hämtad från EFA Global Monitoring report 2003/04

UNDERVISNING PÅ EGET SPRÅK GER MODIGARE ELEVER I BOLIVIA

I **Bolivia** har Sida genom Unicef arbetat tillsammans med den bolivianska regeringen för att genomföra en utbildningsreform för tvåspråkig undervisning i grundskolan. Nästan tre fjärdedelar av barnen tillhör ursprungsbefolkningen och har inte spanska som modersmål. Men undervisningen har trots det skett på spanska, och i många skolor var det till och med förbjudet att prata sitt eget modersmål i klassrummet. Resultatet blev att många barn aldrig ens började i skolan eller slutade för att de inte kunde tillgodogöra sig utbildningen.

Reformen för tvåspråkig undervisning, som genomfördes i mitten på 1990-talet, innebär att den grundläggande undervisningen i att läsa och skriva ska ske på modersmålet för landets indiangrupper – quechua, aymara eller guaru-

aní. Nu sker merparten av undervisningen på elevernas eget språk och anknyter till deras egna traditioner och historia, samtidigt som de får lära sig spanska.

En utvärdering visar att reformen börjar ge resultat. Elevernas självförtroende har stärkts. Även de yngsta har blivit modigare och vågar uttrycka sina åsikter och ställa frågor. Det har fått effekten att elevernas förmåga att lära sig saker, både på spanska och på modersmålet, blivit mycket bättre.

En annan viktig vinst är att relationen mellan skolan och föräldrarna förbättrats. Det har i sin tur lett till att föräldrarna i större utsträckning också prioriterar sina barns utbildning, till exempel kan de, kanske för första gången, hjälpa sina barn med hemläxorna.

FOTO: ELES MILLER

Betygen blir bättre när undervisningen sker på det egna språket. Nästan tre fjärdedelar av barnen i Bolivia har andra modersmål än spanska.

FOTO: KARIN SEVOLTZ

Allt fler flickor i Afghanistan har fått tillgång till skolundervisning de senaste åren men det finns fortfarande många hinder för flickors utbildning.

några år i grundskolan. Därför är det inte bara viktigt att mäta och analysera hur många barn som börjar skolan, utan också mäta och värna om undervisningens kvalitet.

Aidsepidemin är ett annat hot mot möjligheterna att nå millenniemålen. Sjukdomen slår hårt mot ekonomin i många länder, och lärarbristen förvärras. De hårt aidsdrabbade länderna i Afrika söder om Sahara har också den lägsta andelen barn i grundskolan – 58 procent. Även krig och konflikter begränsar barns tillgång till skolor.

Prioriteringar

Läskunnighet är ett av de viktigaste måtten på utbildningens kvalitet. Därför går huvuddelen av Sidas stöd till basutbildning av både barn och vuxna. Detta är inte minst viktigt för världens nästan 800 miljoner vuxna analfabeter.

Målet med allt utvecklingssamarbete är att stärka samarbetsländernas egen förmåga att lösa sina problem. Ansvaret för och besluten om utvecklingen är deras. Samtidigt driver Sverige viktiga frågor för utvecklingssamar-

betet. Sida verkar för att insatserna ska riktas till de allra fattigaste, till kvinnor och till minoriteter. En annan viktig uppgift är att arbeta för funktionshindrade barns rätt att gå i skola och för bättre utbildning av lärarna.

Det är de lågt avlönade och hårt arbetande lärarna som ska bära fram förändringarna i skolan. Ska de klara av uppgiften måste de också få bättre lön och arbetsvillkor, och lärarnas fackliga rättigheter behöver respekteras. Lärarna måste också bli fler för att det ska bli möjligt för alla barn att gå i skola.

Att förbättra undervisningens kvalitet handlar om flera olika saker. Alla barn ska lära sig grundläggande färdigheter som att läsa, skriva och räkna. De ska få kunskaper som är användbara i deras egen vardag. Utbildningen ska också främja mänskliga rättigheter och ett demokratiskt förhållningssätt. Demokrati är inget man kan lära sig ur böcker. Det är något som måste praktiseras, även i skolan. I en demokratisk skola har lärare, elever och föräldrar inflytande över skolan.

FLICKOR GÅR ÄNTLIGEN I SKOLA I AFGHANISTAN

De allra flesta kvinnor i Afghanistan, uppskattningsvis 90 procent år 2000, är analfabeter. Stora hinder låg i vägen för flickors och kvinnors utbildning under den tidigare talibanregimen, men nu håller situationen på att ändras.

År 2002 inledde **Unicef** tillsammans med den afghanska regeringen kampanjen *Back to school* för att få tillbaka flickorna till skolan. Men ännu finns många hinder kvar: Många flickor bor långt från skolan, och det anses inte säkert för dem att gå långa sträckor utan manligt sällskap. Det saknas kvinnliga lärare, klassrummen är för små, skolutrustningen räcker inte till – behoven är oändligt många.

Sverige stöder sedan 2003 en utvidgning av den tidigare skolkampanjen. 600 000 flickor som inte tidigare gått i skola deltog i undervisning år 2004. Programmet, som omfattar hela landet, har som syfte att röja undan hindren mot flickors utbildning och öka kvaliteten på undervisningen. Sverige bidrog med en femtedel av programmet's budget 2003 och 2004, och räknar med att stödet till programmet blir långsiktigt.

SKOLGÅNG FÖR ALLA BARN

I HONDURAS

I Honduras har arbetet för att fler barn ska få utbildning gett gott resultat. Nästan 100 procent av alla barn börjar i skolan när de är mellan sex och åtta år. Men samtidigt gör den dåliga kvaliteten på undervisningen att många hoppar av skolan i förtid. Det har också visat sig vara svårt att få de fattiga och indianbefolkningens barn att delta. Färre flickor går i skolan på landsbygden i jämförelse med i städerna.

För att förbättra Honduras förutsättningar att förverkliga millenniemålen om skolgång för alla barn är Sverige genom **Världsbanken** med och stöder den honduranska utbildningssektorn. Programmet har som mål att förbättra lärarutbildningar, vidareutbilda de lärare som finns och utveckla bättre undervisningsmetoder.

Insatser på många plan

Sektorprogramstöd har blivit den viktigaste samarbetsformen för att förena det Sverige vill åstadkomma med utvecklingssamarbetet och samarbetsländernas självbestämmande. Det innebär att Sida – ofta tillsammans med andra aktörer på utvecklingsområdet – bidrar med pengar till samarbetsländernas utbildningssektorer. Genom dialog och uppföljning får Sida och de andra biståndsaktörerna inflytande över och inblick i hur resurserna används.

I de allra flesta länder krävs insatser på flera olika plan. Inte minst är det viktigt att stärka samarbetsländernas förmåga att genomföra reformerna – att planera, styra och utvärdera. Det ökar möjligheten för insatserna att lyckas och få bestående effekt.

Parallellt med stödet till samarbets-

FOTO: HELENA REUTSWÄRD/SIDA

Nästan alla honduranska barn börjar skolan men många hoppar av i förtid.

ländernas utbildningssektorer stöder Sida också enskilda organisationer. Ofta har dessa organisationer som sin roll att bevaka rättigheterna hos en viss grupp i samhället, till exempel funktionshindrade eller minoriteter. Andra har tagit på sig uppgiften att granska vad myndigheterna gör. På så sätt kompletterar Sidas insatser varandra.

HELA SAMHÄLLET ENGAGERAS I ARBETET FÖR BÄTTRE UTBILDNING

När Sverige stöder utbildningssektorn i

Tanzania är det inte bara den tanzaniska regeringen som får stöd, utan också organisationer i det civila samhället som övervakar att regeringen håller vad den lovar.

Sedan 1970-talet har Sverige deltagit i arbetet för att förbättra grundskolan i Tanzania. Till en början gjordes det stora framsteg och antalet barn som fick utbildning växte stadigt.

Men 70-talets framgångar kom av sig. Skuldkrisen och omvärldens krav på återbetalning av stora skulder ledde till att Tanzania skar ner sina ekonomiska satsningar på utbildning. Resultatet blev underbetalda lärare, för få och för små klassrum, för lite läromedel. Skolavgifter infördes också för grundskolan och de fattigaste hade inte längre råd att skicka barnen till skolan. I början av 2000-talet gick bara 57 procent av de barn som var i skolåldern i grundskola – en av de lägsta siffrorna i världen.

Tanzanias regering vill nu förbättra läget, och Sverige stöder deras ansträngningar. Ambitionen är först och främst att förbättra kvaliteten på undervisning i grundskolan, men också att påverka hela utbildningssektorn. Det handlar både om att förbättra styrningen av hur pengarna till utbildning används på kommunnivå och om att vidareutbilda skolledare och lärare. Skolavgifterna har redan avskaffats och antalet barn som börjar i grundskola blir allt fler. Utbyggnaden av skollokaler har börjat för att, så gott det går, hålla jämn takt med tillströmningen av nya elever.

Men Sverige stöder inte bara regeringen,

Grupparbete i en tanzanisk skolklass.

FOTO: SPW/CRAIG FERLA

utan också en »watch-dog«, **HakiElimu**, som övervakar hur regeringen omsätter planerna på att förbättra utbildningen i praktiken. Målet är att sprida kunskaperna om barns rätt till utbildning och att elevernas åsikter och rätt till inflytande ska respekteras.

HakiElimu utbildar gräsrotsorganisationer i hur de ska övervaka att utbildningspolitiken blir förverkligad på lokalplanet. De uppmuntrar lärare och elever att göra gemensam sak och bilda skolkommittéer för att förbättra skolorna och öka elevernas inflytande.

Genom att skapa debatt om utbildning i bland annat tanzaniska medier bidrar HakiElimu till att frågan om en bättre skola för alla hålls

levande. Organisationen jobbar också för att skapa ett nationellt nätverk av engagerade människor som övervakar skolfrågorna i sin del av landet.

Hiv och aids-epidemin har slagit hårt mot Tanzania. Det visar sig inte minst i skolorna genom att allt fler elever är föräldralösa och att många lärare insjuknar och dör i aids. Därför är Sverige med och stöder ett informationsprogram där unga volontärer berättar om hiv och aids för elever på grundskolor och gymnasier. Volontärerna är bara några år äldre än eleverna, vilket gör det lättare för eleverna att ställa frågor när det handlar om känsliga saker som sexuella relationer.

Yttrandefrihet och ett rikt kulturliv hör ihop

Förr sågs utveckling ofta enbart i termer av ekonomisk tillväxt. Idag växer kunskapen om hur viktig den kulturella dimensionen – språk, traditioner, konstnärliga uttryck – är i utvecklingsprocessen. Sidas kultur- och mediasamarbete ska stödja kulturell mångfald, skapande verksamhet och oberoende mediers möjligheter att verka fritt.

Det finns en växande medvetenhet om de kulturella faktorernas betydelse för utveckling och demokrati. Idag anses den kulturella dimensionen spela en viktig roll i utvecklingsprocessen.

Som ett exempel: Ett av de största hoten mot fattiga länders ekonomiska och sociala utveckling är idag hiv/aids-epidemin. Om den ska kunna hejdas behöver man ta reda på vilka kulturella faktorer som bidrar till smittspridningen, men också vilka som kan vara viktiga att mobilisera i kampen mot epidemin. I samhällsdebatterna kring hiv/aids och dess följder är både kulturarbetare och journalister viktiga del-

tagare. De är också några av nyckelgrupperna för Sidas utvecklingssamarbete på kultur- och medicområdet.

Barn viktig målgrupp

Den allra viktigaste målgruppen för Sidas kultursamarbete är barn och ungdomar. I de flesta fattiga länder utgör barn och unga mer än hälften av befolkningen, samtidigt som det är de som har minst makt och inflytande. Det är också barnen som är mest utsatta vid krig, hungersnöd och fattigdom.

Sidas kultursamarbete för barn har en stark inriktning på att stödja framväxten av en läsandekultur. Sida ver-

Det blir många glada skratt när bokbussen kommer till Flores de Oriente, ett slumområde i Tegucigalpa, huvudstad i Honduras. Frivilligorganisationen Compartirs biblioteksprojekt i Tegucigalpas fattigkvarter stöds av Sida och Kungliga Biblioteket. Bokbussen åker runt till 16 skolor, till 8 000 barn i huvudstadens utkanter, fem dagar i veckan, året runt.

Bokbussprojektet är en del i det regionala program för biblioteksutveckling i Centralamerika som får svenskt stöd.

Den svenska regeringen gör följande bedömningar för kulturens roll i utvecklingssamarbetet

- Sverige bör verka för kulturell mångfald
- Sverige bör stärka kulturutbytet med utvecklingsländerna
- Sverige bör fortsätta att främja utvecklingen av kulturpolitiken i samarbetsländer samt ge fortsatt stöd till oberoende medier.

Källa: Gemensamt ansvar. Sveriges politik för global utveckling. Regeringens proposition 2002/03:122, sid 48.

Förväntan. Palestinska flickor i Hebron väntar på att teaterföreställningen The Glass Café med Theatre Day Productions ska börja.

SCENKONST I VÄSTBANKEN/GAZA.

Sida stöder, genom **Dramatiska institutet**, utbildning och fortbildning av teaterarbetare i Västbanken/Gaza. Produktionsstöd har även utgått till fem scenkonstgrupper som uppträder för barn och ungdomar i skolor, samlingslokaler och flyktingförläggningar. En del av stödet har också använts till kulturutbyte med Sverige och med teaterarbetare i regionen.

KULTURHUS I MOÇAMBIQUE

Kulturhusen i Moçambique erbjuder skapande verksamhet. Där hålls kurser i bland annat dans, bild, drama och musik. Kulturhusen fungerar också som mötesplatser och kunskapscentra och vänder sig främst till barn och ungdomar. Tillsammans med **Frölunda kulturhus** i Göteborg stödjer Sida de moçambikiska kulturhusen.

JOURNALISTUTBILDNING I VIETNAM

1998 startade man i Vietnam ett projekt för fortbildning av journalister inom dagspress och TV. Journalisterna utbildas i bland annat nyhetsskrivande, ekonomirapportering, tidningslayout och jämställdhetsfrågor. Sida finansierar kurserna, som arrangeras av **Fojo**, Institutet för fortbildning av journalister.

► kar därför för att det ska finnas bra bibliotek med barnböcker även i de fattigaste områdena. Sida stödjer biblioteksutveckling och professionell kunskapsutveckling om barnboksutgivning på många håll, bland annat i Centralamerika, Östafrika och Västbanken/Gaza.

Kulturens infrastruktur

För ett kulturliv byggt på mångfald behövs en kulturell infrastruktur: förvaltning, institutioner, nätverk och stipendier. Sida stöder på olika sätt framväxten av en sådan struktur: till exempel genom att bidra till skapandet av kulturpolitik, kulturfonder och kulturråd. Ett exempel är Tanzania, där Sida ger medel till en nationell kulturfond i stället för att stödja enstaka projekt. Denna fond ska stimulera kulturverksamhet i hela landet. Det är tanzanierna själva som bestämmer vilken kultur som ska stödjas – inte Sverige. Ett annat exempel på stöd till kulturell infrastruktur är det stöd som går till utvecklingen av hela boksektorn i östra Afrika genom East African Book Development Association.

Ett fyrtiotal svenska institutioner – teatrar, museer, universitet, högskolor, kulturhus med flera – arbetar i partnerskap med liknande institutioner i utvecklingsländer. Kultursamarbetet över gränserna är värdefullt på många sätt: Det ger ett ökat professionellt kunnande hos båda parterna, minskar fördomar och stärker gemenskapen mellan kulturutövare över världen.

Yttrandefrihet

Det fria ordet och det offentliga samtalet är en förutsättning för demokrati. Sida stöder oberoende medier på många sätt: dels genom fortbildning av journalister i många länder, dels genom globala och regionala yttrandefrihetsorganisationer som arbetar för att förbättra mediernas villkor och hjälpa fängslade eller trakasserade journalister.

Målet är att skapa förutsättningar för medier att verka fritt. En mångfald av oberoende medier som är tillgängliga för alla medborgare minskar den informationsklyfta som finns i länder där det råder stora ojämlikheter i kunskap och tillgångar. Kritisk granskning av samhället, informationsspridning och folkbildning genom medierna kan

bidra till bättre hälsa, ökad skolgång och högre försörjningsgrad – kort sagt, minskad fattigdom.

Utmaningar

Kultur och medier kan fylla en viktig roll för att förebygga konflikter. Oberoende och fredsriktade journalister och kulturarbetare behövs för att olika åsikter ska kunna debatteras i ett samhälle och för att konflikter ska kunna lösas genom det talade och skrivna ordet istället för genom våld.

En stark drivkraft i det svenska biståndet till exempelvis det palestinska samhället har varit tron på kulturens möjligheter att skapa utrymme för dialog. Kulturinsatser för barn i detta konfliktområde är också ett sätt att hjälpa barnen att prata om och bearbeta den våldsamma verklighet de lever i.

Medier spelar idag en central roll i varje konflikt. Men varje år dödas och skadas journalister som bevakar konflikter. Stöd ges därför till organisationer som verkar för att journalister ska kunna göra sitt arbete utan fara för sina egna liv. Sida stöder även medier i konfliktområden så att de inte förfaller till hatpropaganda mot motståndarsidan. I vissa fall, som till exempel Zimbabwe, där journalister i princip inte kan verka fritt, har Sida gett stöd till teatrar som genom sina pjäser kunnat bedriva samhällskritik och stimulera till debatt.

I försoningsprocesser kan kultur och medier inta en framträdande roll. Till exempel kan återuppbyggnad av kulturarv som förstörts av krig ha en stor symbolisk betydelse för återgången till en fredlig vardag.

Enligt uppgifter från New Scotland Yard är den illegala handeln med kulturföremål i dag det näst största illegala handelsområdet efter vapenhandeln. Sida stöder länder så att de kan skydda sitt eget kulturarv, bland annat har man delfinansierat internationella museiorganisationen ICOMs utgivning av böcker med listor över stulna kulturföremål.

Sida verkar även internationellt för att stärka kulturarbetarnas upphovsrätt och rätt till ersättning för sina egna verk. Kulturarbetarnas möjligheter till försörjning är en viktig förutsättning för en blomstrande kultursektor, vilken i sin tur kan bidra till länders ekonomiska tillväxt.

COMMUNITY RADIO – ETT MEDIUM SOM GER RÖST ÅT DE FATTIGASTE

Radio är det medium som når flest människor i utvecklingsländerna. Det är jämförelsevis billigt att producera, det når även analfabeter och de allra flesta människor har tillgång till en radioapparat. Därför är radion den bästa kanalen för att nå ut med information och skapa samhällsdebatt i fattiga länder.

I stora delar av Afrika har under senare år folkrörelsen *community radio* slagit rot: Särskilt i södra och västra Afrika har allt fler lokala radiostationer med större ambitioner än att bara sända musik och underhållning startats. Ofta är det marginaliserade och fattiga grupper som själva driver dessa radiostationer som utbildar, informerar och engagerar till samhällsdebatt på lokal och regional nivå.

Sida bidrar, genom organisationen EcoNews Africa, till uppbyggnaden och driften av tre community radio-stationer i östra Afrika. Dessa stationer ger en röst åt de fattigaste och mest sårbara grupperna i regionen: kvinnor, lantarbetare och masajer.

- I Uganda driver en lantarbetarorganisation, **Uganda Rural Development and Training**, stationen KKCR som sänder från Kagadi i väs-

FOTO: KKCR

Radiostationen KKCR i Uganda har de fattiga lantarbetarna som sin främsta publik.

tra Uganda. Stationens mål är att stärka det civila samhället genom dialog och debatt. Stationen ger ett forum för människor i Kagadiområdet att informera om aktuella händelser, skapa debatt i politiska frågor och att delta i programmen på olika sätt. På den dagliga tablån står även återutsändning av internationella nyheter och musikprogram.

- I Nthongoni, Kenya, driver ett kvinno nätverk, **Mang'elele Women's Community**, en radiostation som tar upp frågor som är viktiga

för kvinnor i området – vatten, mat, utbildning, hälsa, i synnerhet reproduktiv hälsa. Efter flera års väntan och förberedelser fick gruppen sändningstillstånd i januari 2004.

- I Terrat, Tanzania, fick en organisation för masajernas utveckling, **Organisation for Orkonerei Pastoralist's Advancement**, också efter lång väntan, år 2003 sitt tillstånd att starta en radiostation med fokus på masajernas frågor.

Stationen vill ge röst åt masajerna, som lever på boskapsskötsel. Ett stort hot mot masajernas nomadiska livsstil är deras ständigt krympande landområden. Opinionsbildning och debatt kring frågan hör därför till stationens viktigare uppgifter. Miljö- och genusfrågor tas också upp i programmen som sänds på tre språk: engelska, kiswahili och masajspråket kimaasai.

Alla tre stationerna gick igenom en uppbyggnadsfas under åren 1996-2002. Under åren 2003-2004 gick de in i en mer operativ fas. Tanken är att de ska ge inspiration och erbjuda förebilder för andra liknande initiativ i östra Afrika.

ATT BEVARA VÅRT GEMENSAMMA KULTURARV

Människors historia ligger förborgad i allt vi har skapat – byggnader, kulturmiljöer, språk, musik, gamla traditioner eller sagor och berättelser – och det är dessa skapelser som i dagligt tal kallas kulturarv. Kulturarvet är själva beviset på att vi har en historia, det bär på djupa kunskaper och visar att våra liv i dag formas av det förgångna.

Sida stöder en mängd olika projekt och nätverkssamarbeten som riktar in sig på att bevara kulturarv i Afrika, Latinamerika, Mellanöstern och Asien.

Ett kulturarvsprojekt är **Africa 2009**, som ska ge bättre möjligheter till kulturminnesvård i de fattiga länderna i Afrika söder om Sahara. Dels ska tjänstemän utbildas i hur man bevarar kulturminnen, dels ska Africa 2009 välja ut vilka gamla byggnader och miljöer i området som är viktigast att restaurera och bevara för eftervärlden.

Svenska och afrikanska museer samarbe-

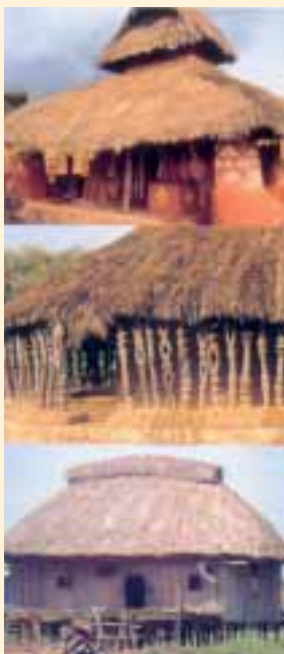

FOTO: THIERRY LOFFROY/GRATIERRE-ENG

Exempel på gammal byggnadsstil i Nigeria (de två översta) och Benin. Dessa hus hör till projektet Africa 2009.

tar sedan tio år med bland annat utställningar och utbildning på det mesta inom museiområdet. Samarbetet sker i **Afrikansk-svenska museinätverket, SAMP**. År 2004 hade sjutton afrikanska museer svenska »museitvillingar«.

Sedan 1994 får den palestinska arkitektgruppen Riwaq stöd för arbetet att kartlägga alla **kulturhistoriskt intressanta byggnader** på Västbanken och i Gaza.

Sida stöder **bevarandet av musikformer** genom samarbetet med Rikskonserter. Hittills har Rikskonserter spelat in traditionell musik från bland annat Guatemala, Ecuador, Tanzania och Vietnam, musik som kanske annars

hade utplånats. Till kulturarvet hör även den moderna historien. Genom att stödja arbetet mot musikkens censur bidrar Sida till att stärka den kulturella mångfalden.

ICT* EN ALLT VIKTIGARE DEL I UTVECKLINGSSAMARBETET

Sida stöder sedan år 2000 ett samarbete mellan den svenska organisationen **Auktoriserade dramapedagoger** och **Eastern Africa Theatre Institute**. Projektet, som bär namnet Drama Tool, syftar till att utveckla nya former för nätverkande och kommunikation kring demokratisfrämjande teater genom att använda ICT som ett verktyg. Målgruppen är drama- och teaterutövare på gräsrotsnivå.

Som ett led i institutionssamarbetet mellan **Musikhögskolan i Malmö** och **Musikkonservatoriet i Hanoi** kommer en gemensam hemsida att skapas för att sprida och utbyta information om projektet. Hemsidan ska också bidra till att utveckla internetbaserade undervisningsformer inom musikområdet.

*Förkortningen ICT står för det engelskspråkiga uttrycket »information and communication technologies«, informations- och kommunikationstekniker. Med det menar man inte bara internet, utan alla former av kommunikationstekniker. Se även Sidas skrift Digital Empowerment – Guidelines to the DESO Strategy for ICT for development (ICT4D) för mer information om ICT i utvecklingssamarbetet.

FOTO: SEAN SPRAGUE/PHOENIX

FOTO: KARIN SEVOLTZ

FOTO: TRYGVE BOLLSTAD/PHOENIX

FOTO: SEAN SPRAGUE/PHOENIX

DE FATTIGAS PERSPEKTIV

Fattiga människors rätt till utveckling och ett värdigt liv är en av grundstenarna i det svenska utvecklingssamarbetet. Tanken är att om de mänskliga rättigheterna uppfylls, avskaffas också fattigdomen.

Situationen för fattiga människor ser olika ut mellan länderna, i ett och samma land kan skillnaderna vara stora. Därför arbetar Sida för att de som är fattiga ska finnas med och kunna påverka arbetet för utveckling så att deras erfarenheter och synpunkter tas tillvara. Det handlar också om att verka för att kvinnor får lika stort inflytande som män och att det tas hänsyn till barns perspektiv.

Att arbeta för global utveckling

Svenskt utvecklingssamarbete har gått från konkreta lokala projekt till insatser som angriper grundorsakerna till fattigdom. Nu handlar det om hur Sverige kan bidra till att världens länder gemensamt arbetar för att utrota fattigdomen. Väpnade konflikter, miljöförstöring, terrorism och epidemier som hiv och aids är utmaningar som vi måste möta tillsammans för att fattiga människors liv ska förbättras.

De senaste årtiondena har Sidas verksamhet genomgått stora förändringar. Biståndets första år var till stor del byggandets tid. Svenska biståndspengar bidrog till skolor, sjukhus, järnvägar och kraftverk i samarbetsländerna. I nästa skede hamnade utbildning i fokus. Behovet av utbildade människor var stort inom alla områden i många av de fattiga länderna och svenskt bistånd gick till utbildning av lärare, sjukvårdspersonal och andra nyckelpersoner.

Allt större insatser

I historiens backspegel kan vi se att de svenska biståndspengarna har gjort stor nytta, men vi kan också se att många positiva förändringar isolerats till små områden och haft svårt att leva vidare på egen hand när stödet upphört.

Inom internationellt utvecklingssamarbete har det därför blivit vanligt att flera olika givare går in med ett gemensamt stöd till en hel sektor i ett land. Sida deltar i flera sådana så kallade sektorprogramstöd, riktat till exempelvis rättssektorn i Uganda, hälsosektorn i Vietnam och utbildningssektorn i Tanzania. (se sidorna 4, 10 och 14)

Men det räcker inte. För att möta de riktigt stora problemen, som hiv- och aidskatastrofen, krävs en helhetssyn och insatserna måste samordnas för alla sektorer i samhället. Epidemin ställer stora krav på förbättrad sjukvård, men det är lika viktigt att satsa på professionella medier och bra utbildning.

Sådana breda och mer omfattande insatser når många fler människor, är mer hållbara på sikt och kan påverka ett helt lands utveckling.

Den svenska politiken för global utveckling, som antogs 2003, anger att

FN-deklarationen om de mänskliga rättigheterna ska vara utgångspunkten för utvecklingssamarbetet. Sidas grunddokument *Perspectives on Poverty* betonar att de fattiga själva ska ha både insyn och inflytande över insatser som berör deras liv. Därför flyttar Sverige alltmer av handläggningen av insatser och program närmare fältet, bland annat till ambassader i samarbetsländerna. Enskilda svenska organisationer, näringsliv och fackföreningar, som samarbetar i partnerskap med organisationer i samarbetsländerna är också viktiga för att stärka det civila samhället.

Globalt samarbete behövs

Målet för svenskt utvecklingssamarbete har alltid varit att samarbetsländerna på sikt ska klara sig utan bistånd. Därför har mycket av det svenska samarbetet handlat om att bidra till att regeringar och förvaltningar i de fattiga länderna stärks.

I dagens globaliserade värld, med krympande avstånd, har det också blivit allt viktigare att samarbeta på det internationella planet. Internationellt bistånd är ofta splittrat och i varje fattigt land finns flera biståndsgivare med olika, ibland motstridiga, agendor. Därför riktar Sverige nu in sig på att finna en global samsyn på utvecklingsfrågor genom internationella organisationer som EU, FN, Världsbanken och WTO.

Sveriges politik för global utveckling innehåller sedan 2003 två nya huvuddrag: kravet på att utveckla metoder för konflikthantering och kravet på att verka för ett hållbart nyttjande av globala gemensamma nyttigheter. Hur vi och världen tar oss an dessa frågor är avgörande i kampen mot fattigdomen.

ÖKAT SVENSKT STÖD TILL MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH SOCIAL UTVECKLING

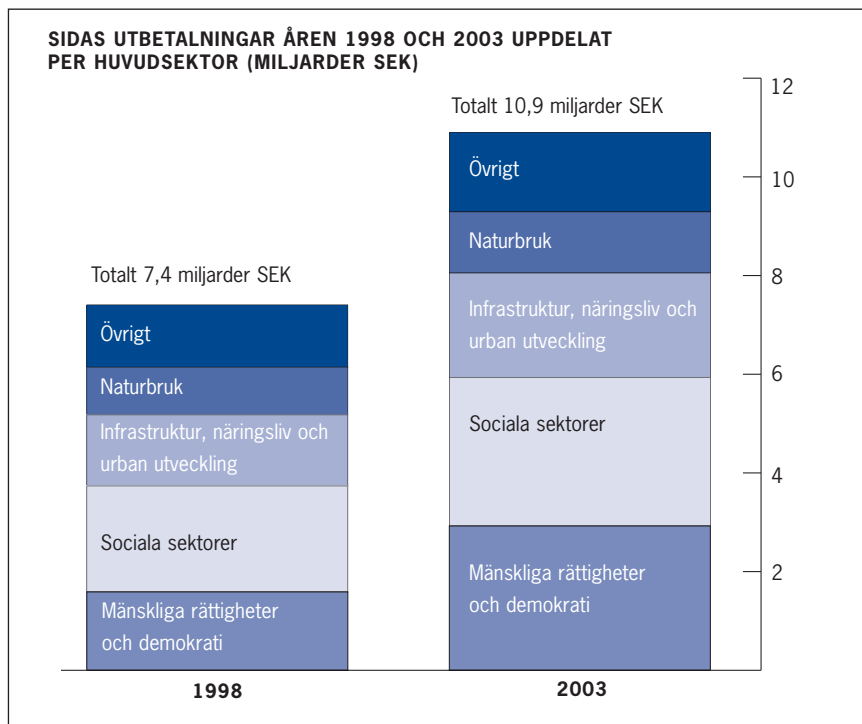
Totalt utbetalades 10,9 miljarder kronor genom Sida 2003. (Uppgifterna inkluderar inte anslagen för Central- och Östeuropa och Sidas förvaltning.)

Under perioden 1998–2003 ökade de statliga anslagen till utvecklingssamarbete kraftigt, och den verksamhet som ökat mest är stödet till mänskliga rättigheter/demokrati och till sociala sektorer – utbildning, hälsovård och kultur.

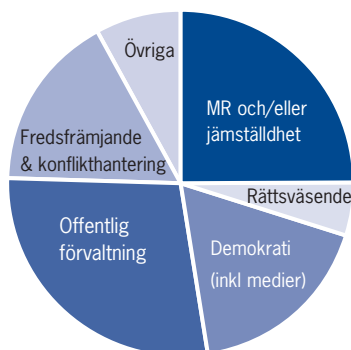
År 2003 gick nästan 27 procent, eller cirka 2,9 miljarder kronor, till insatser som stöder arbetet för mänskliga rättigheter och demokratisk samhällsstyrning (mänskliga rättigheter och jämställdhet, rättsväsende, demokratistöd, offentlig förvaltning, fredsfrämjande och konflikthantering).

Närmare 28 procent, eller 3 miljarder kronor, fördelades till stöd inom sociala sektorer.

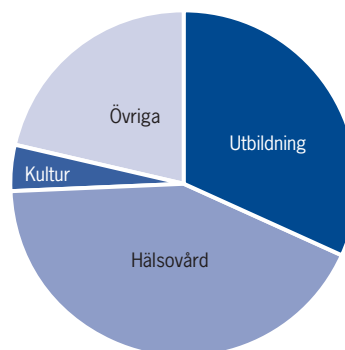
I den här broschyren presenteras arbetet inom DESO – Sidas avdelning för demokrati och social utveckling. Samtidigt är dessa frågor en angelägenhet för hela Sida. Det finns många exempel på insatser för demokrati, mänskliga rättigheter och social utveckling i de andra ämnesavdelningarnas och regionavdelningarnas arbete.

FÖRDELNING AV SIDAS UTBETALNINGAR INOM OMRÅDET MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER (MR) OCH DEMOKRATI, 2003

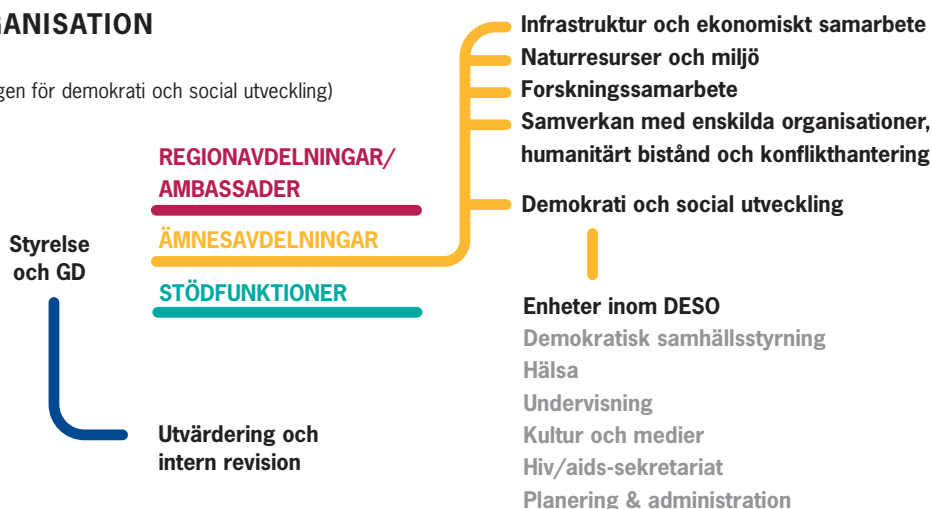

FÖRDELNING AV SIDAS UTBETALNINGAR INOM OMRÅDET SOCIALA SEKTORER, 2003

SIDAS ORGANISATION OCH DESO

(DESO – Avdelningen för demokrati och social utveckling)

Bilden på framsidan: Josef, 11 år, har polio. På kliniken Orthopaedic technical services i Windhoek, Namibia, har Josef fått benskenor och specialtillverkade skor. Hjälpmedlen gör att han för första gången kan gå upprätt. Den svenske ortoped Tommy Persson, själv polioskadad, ledde arbetet på kliniken i slutet av 1990-talet och lärde då sina namibiska kolleger olika ortopedtekniker.

Persson var anställd av Namibias hälsoministerium, som får stöd av Sida.

FOTO: JOHAN WINGBORG/BILDHUSET.

Mer läsning om utvecklingssamarbete för mänskliga rättigheter, demokrati och social utveckling

Allmänt

Barnets rättigheter i svenskt utvecklingssamarbete, Sida 1999.

Barnrättsperspektivet konkretiserat, svar på regleringsbrev till Sida 2003.

Ett barnrättsperspektiv i internationellt utvecklingssamarbete. Regeringens skrivelse 2001/02:186.

Fattigdom och människohandel. En strategi för bekämpning av människohandel genom Sveriges internationella utvecklingssamarbete. Regeringskansliet, Utrikesdepartementet, 2003.

Konventionen om barnets rättigheter. Regeringskansliet, Utrikesdepartementet 2002.

Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik. Regeringens skrivelse 2003/04:20. Perspectives on Poverty, Sida 2002.

Sveriges nya politik för global utveckling. Utrikesutskottets betänkande 2003/04:UU3.

Demokratisk samhällsstyrning

Digging Deeper: Summary of the reports Political institutions, Participation in democratic governance, Good governance, Legal sector, Sida 2003.

Sidas utvecklingssamarbete för barn och vuxna med funktionshinder, Sida/Avdelningen för demokrati och social utveckling, 1999. (Revideras 2005)

The Rights of Adolescents. What is the Contribution of the Department for Democracy and Social Development? L Andersson Brolin, C Radetzky, Sida 2003

Demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges utvecklingssamarbete. Regeringens skrivelse 1997/98:76.

Jämställdhet

Sidas policy för jämställdhet, Sida 1998. (Revideras 2005)

Makt och privilegier – om könsdiskriminering och fattigdom. Regeringskansliet 2004.

Mainstreaming Gender Equality, Sida's support for the promotion of gender equality in partner countries. A Sida Evaluation Report 02/01, 2002.

Hiv/aids

Investing for future generations, Sweden's International Response to HIV/AIDS. Sida 1999.

How to »Invest for Future Generations« – Guidelines for Integrating HIV/AIDS in the Development Cooperation, Sida 2002.

Developing Rights-Based Support to AIDS Orphans. Sida 2003.

Hälsa

Health is Wealth. Policy for Health and Development. Sida 2002.

Hälsa – en nyckel till utveckling. Sida 2001

Strategy for Development Cooperation, Sexual and Reproductive Health and Rights. Sida 1997.

Facts & Figures: Health Sector. Sida.

Faktablad om bland annat stödet till ungdomsmagasin och TV-show om bekämpningen av hiv/aids, utbildning av barnmorskor och mödravårdsprojekt, kvinnomisshandel samt drogbekämpning.

Kultur och medier

Kulturens kraft. Om svenskt kultursamarbete. Sida 1999.

Policy för Sidas internationella utvecklingssamarbete på kulturområdet. Sida 2000.

Facts & Figures: Culture & Media. Sida.

Faktablad om stödet till olika ämnesområden: Kulturfonder, Scenkonst, Medier, Kulturarv, Musik, Litteratur, Museisamarbete, Konflikthantering genom kultur och medier.

Undervisning

Education for All: a Human Right and a Basic Need. Policy for Sida's Development Cooperation in the Education Sector. Sida 2001.

Position Paper: Education, Democracy and Human Rights in Swedish development cooperation. Sida 2001.

Utbildning för alla – en mänsklig rättighet. Tio år av svenskt utbildningsbistånd. Sida 2000.

Teacher Education, Teachers Conditions and Motivation. Strategidokument, Sida 1999.

Facts & Figures: Education Programmes. Sida.

Referensblad om bland annat stödet till utbildning för barn och vuxna med funktionshinder och särskilda behov, vuxenutbildning och utbildning i konfliktområden.

På www.sida.se/deso finns fördjupad information riktad till DESOs partners i utvecklingssamarbetet. Här kan du också läsa och beställa Sidas publikationer, www.sida.se/publications.

Att halvera fattigdomen i världen till år 2015 är möjligt. Det kräver samarbete och uthållighet. Samarbetsländerna ansvarar för sin utveckling. Sida förmedlar resurser och utvecklar kunskap och kompetens. Det gör världen rikare.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

105 25 Stockholm
Besök: Sveavägen 20
Telefon: 08-698 50 00
Telefax: 08-698 56 15
www.sida.se, sida@sida.se